

VI. ROČNÍK STUDENTSKÉ VĚDECKÉ A ODBORNÉ ČINNOSTI (SVOČ) NA PF UK

AUTOR SOUTĚŽNÍ PRÁCE: Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu

NÁZEV SOUTĚŽNÍ PRÁCE: Jan Chmel

OBOR: Teorie práva

POSUDEK VYPRACOVAL: JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D.

1. Hodnocení tématu z hlediska jeho aktuálnosti, praktické použitelnosti a teoretického významu

3/3

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Předkládaná práce kolegy *J. Chmela* aplikuje americké politologické doktríny o roli politických názorů a přesvědčení soudců na jejich soudní rozhodnutí. Omezuje se na zkoumání rozhodovací činnosti soudců tzv. druhého Ústavního soudu (2003 – 2013). Vzhledem k očekávané obnově velké většiny ústavních soudců v letošním roce je nástin role politického pozadí rozhodování soudců a vliv jejich politického přesvědčení na rozhodovací činnost vysoce aktuální. Za pozornost stojí i mezioborový charakter předmětu zkoumání, nacházející se na pomezí politologie, ústavního práva, právní teorie a právní sociologie.

Z teoretického hlediska je práce významná především zapojením statistických metod ve druhé „empirické“ části, v níž autor ověřuje teoretická východiska plynoucí zejména z americké teorie tzv. *attitudinal model*, zkoumající politické názory soudců.

2. Hodnocení pojetí práce (systematika, logická stavba, použité metody, prameny)

4/5

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Práce je členěna na přibližně stejně rozsáhlou teoretickou a empirickou část. Již na první pohled je zřejmé, že autor by mohl svou práci několikanásobně rozšířit (což však vzhledem k limitu pro soutěžní práce nebylo samozřejmě možné). Účelem první části je teoreticky popsat rozhodování soudců při řešení obtížných případů aplikace práva (zde je autor ovlivněn do značné části americkou politickou vědou), v druhé části pak porovnává teoretické závěry s vlastní rozhodovací činností Ústavního soudu.

Předmět zkoumání (vliv politických přesvědčení na rozhodování soudců Ústavního soudu) zkoumá autor na meritorních plenárních nálezech „druhého“ Ústavního soudu, k nimž byl připojen alespoň jeden dissent (jedná se o 50 případů). Jakkoliv jde o nejvýznamnější rozhodnutí, v nichž se explicitně projevil nesouhlas některého ze soudců, stále se však jedná o zlomek všech rozhodnutí Ústavního soudu (těžiště práce Ústavního soudu tedy leží v rozhodování o ústavních stížnostech, které jsou však z velké části odmítány bez složitého odůvodnění).

Autor podrobně vysvětluje, jaká kritéria hodnocení zkoumaných případů používá. Výsledkem jsou pak statistická data týkající se ideologie hlasování, vytváření hlasovacích koalic a uplatňování odlišných stanovisek. Autor dochází z provedené analýzy k závěrům, které by podle mého názoru bylo možné rozdělit do dvou skupin. První skupina představuje obecné závěry o hodnotové orientaci soudce, druhá pak analyzuje rozhodovací činnost ve vztahu k návrhům na rušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení. Z širší provedené analýzy je zřejmé, že zatímco druhá skupina závěrů je přesvědčivě zdůvodnitelná na základě zkoumaného vzorku rozhodnutí, první skupina představuje pouze orientační hypotézu, která by musela být potvrzena zkoumáním většího množství rozhodnutí (zejména senátních).

Tato skutečnost však nijak nezpochybňuje výsledky získané autorem, pouze lze dát na zvážení, zda pro účely této práce nezvolit téma úžeji (a zaměřit se více na specifické výsledky vztahující se pouze k plenárním řízením), což by autorovi umožnilo provést sice užší, zato však detailnější, zpracování výsledků analýzy.

Vzhledem k tomu, že autor zkoumá oblast, již se věnovali převážně američtí autoři, převaha amerických pramenů není na škodu (byť je třeba si uvědomit některé souvislosti s odlišným postavením soudů v USA a ČR). Autor nadto prokazuje velmi dobrou orientaci v české odborné literatuře o ústavním soudnictví. O pečlivé práci s odbornou literaturou svědčí m.j. 77 poznámek pod čarou a 49 děl použité odborné literatury (z větší části zahraniční).

3. Hodnocení formální stránky práce (jazyková úroveň, přehlednost, grafická úprava a technické zvládnutí textu)

3,5/4

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Práce je psaná odborným, ale přitom čtivým, stylem. Neobsahuje téměř žádné formální chyby (s výjimkou několika málo překlepů). Výrazným dokreslením práce je statistika rozhodovací činnosti uvedená v tabulkách v příslušných kapitolách práce.

Pouze závěrečná tabulka popisující autorovo hodnocení 50 zkoumaných nálezů z hlediska různých kritérií je poněkud méně přehledná, což je dáno patrně pokusem zanést veškeré informace na jednu stránku. Právě tato tabulka však vysvětluje, jak autor hodnotil jednotlivá rozhodování soudců, je tedy pro ověření autorových hypotéz zásadní.

Citace odborné literatury i ostatní formální aspekty práce jsou však velmi kvalitní.

4. Hodnocení obsahové (věcné připomínky k textu, konfrontace s jinými možnými názory, celkové zvládnutí tématu, zhodnocení závěrů práce, do jaké míry mohou být předmětem diskuse při ústním kole)

7,5/8

Zdůvodnění bodového hodnocení:

Autor práce vychází převážně z antiformalistických teorií práva. Soudy jsou podle autora „nutně“ političtí aktéři, neboť jejich rozhodnutí mají dopady na alokaci veřejných dober (str. 6). Autor však v další části popisuje politické rozhodování soudů šířeji, když si všímá vlivu politických názorů na rozhodovací činnost soudců. Takovýto přístup se může zdát kontroverzní, přestože v současné době je již zřejmé, že idea striktní vázané aplikace práva neobstojí ani ve státech, jež neuznávají některá soudní rozhodnutí jako obecně závazné prameny práva (precedenty).

Z toho plyne, že soudci *nutně* musí provádět určitá hodnocení v rámci řešení obtížných případů aplikace práva (některé moderní metody ústavněprávní argumentace jsou ostatně na hodnocení neopírající se o výslovný text právního předpisu přímo založeny – viz např. jednotlivé složky testu proporcionality).

Pokud však hovoříme o takovémto přístupu k rozhodování ze strany soudů, je podle mého názoru vhodné nezůstávat u pouhé deskripce, nýbrž zaujmout zde rovněž určité hodnotící stanovisko: je dobré nebo špatné, když soudci projektují své politické přesvědčení do rozhodování? Měly by v takovém případě existovat určité limity? Nevytrácí se objektivita při takovémto způsobu aplikace práva?

K druhé části věnující se způsobu stanovení politických motivů při rozhodování soudců lze doplnit, že jejich analýza pouze na základě analýzy odlišných stanovisek nemusí být úplná. Autor

vychází z fikce, že „soudci hlasují pro výsledný nálezn ve všech případech, kdy neuplatní odlišné stanovisko.“ (str. 15). Je však jasné, že se jedná o fikci: lze mít pochybnosti, zda názory jakýchkoliv dvou soudců na určitý právní problém jsou zcela identické, odpovídající přijatému odůvodnění. Přesnější by byla úvaha o tom, jakou roli při rozhodování má soudce zpravodaj, který detailně zpracovává případ a připravuje návrh odůvodnění. Jakým způsobem může jednotlivý soudce prosadit určitou kompromisní formulaci odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu,¹ anebo jak se vytváří politicky motivovaná zdánlivá jednota pléna Ústavního soudu (např. v otázkách s evropským prvkem).²

5. Stručně celkové hodnocení práce a celkový počet bodů³

18/20

Závěrečný komentář:

Práce kolegy J. Chmela je významná, neboť patří k nemnoha pracím na toto téma, jež usilují o zaplnění mezery ve zkoumání rozhodovací činnosti soudců. Jedná se o velmi aktuální téma v souvislosti s často deklarovanou judicializací práva. Z několika míst zejména obecné části vyplývá silná autorova orientace na americkou právní vědu, jejíž závěry mohou být v našich poměrech inspirativní, byť nikoliv nutně beze zbytku přenositelné.

Na práci oceňuji nejvíce podrobnou empirickou analýzu padesátky plenárních nálezů Ústavního soudu, přičemž i závěry, ke kterým autor dochází, se v praxi prokazují. JUDr. V. Kůrka, který je autorem označen za soudce, který stojí nejvíce proti rušení právních předpisů ze strany Ústavního soudu (str. 23), připojil v tomto smyslu jako jediný ze soudců Ústavního soudu disentní stanovisko k jednomu z posledních plenárních nálezů Ústavního soudu týkající se zrušení tzv. přísudkové vyhlášky (který byl rozhodnut po odevzdání autorovy práce).⁴

Otázky k ústní obhajobě:

1. Jaké jsou limity přenositelnosti amerických doktrín, např. „*attitudinal model*“, na rozhodování soudů ve státech s kontinentálním typem právní kultury?
2. Existují některé otázky, které je vysloveně nevhodné řešit soudním rozhodováním a naopak by měly být rozhodovány zákonodárcem?⁵
3. Jaké jsou podle autora výhody a nevýhody připuštění disentních stanovisek při rozhodování soudů?

V Praze dne 13.5.2013

Pavel Ondřejek, v.r.

.....

¹ Srov. např. nejasné derogační důvody v kauze sp. zn. Pl. ÚS 27/09 z 10.9.2009 „kauza Melčák“ (derogační důvod spočívající v „porušení článku 9 odst. 1 v intenzitě porušující čl. 9 odst. 2“).

² Srov. zejm. I. Lisabonský nálezn sp. zn. Pl. ÚS 19/08 z 26.11.2008 „Lisabonská smlouva I.“

³ Celkový počet bodů je součtem bodů udělených v předchozích čtyřech kategoriích.

⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17.4.2013.

⁵ Jednu z možných odpovědí lze nalézt v článku L. Fullera: FULLER, Lon L.: The Forms and Limits of Adjudication. *Harvard Law Review*. 1978, roč. 92, str. 353 – 409.